

ISSN 2413-2578 (print)
ISSN 2706-7173 (online)
DOI 10.32626/2413-2578.2025-26

Міністерство освіти і науки України

**Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка**

**Український державний університет
імені Михайла Драгоманова**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
КОРЕКЦІЙНОЇ ОСВІТИ
(педагогічні науки)**

Збірник наукових праць

В и п у с к 26

**Кам'янець-Подільський
2025**

Рецензенти:

- В. Тарасун** доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри логопедії та логопсихології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
- В. Коваленко** доктор педагогічних наук, доцент, завідувач, професор кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
- Т. Опалюк** доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Редакційна колегія

Н.Гаврилова, кандидат психологічних наук, професор; **О. Гаврилов**, кандидат психологічних наук, професор; **В. Гладуш**, доктор педагогічних наук, професор (головний редактор); **І. Демченко**, доктор педагогічних наук, професор; **Т. Докучина**, кандидат педагогічних наук, доцент; **П. Залєвська**, доктор наук, професор; **В. Кляйн**, доктор наук, доцент; **О. Константи́нів**, кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар) **Е.М. Кулеша**, доктор наук, професор; **Я. Лащік**, доктор гуманітарних наук, професор; **О. Мартинчук**, доктор педагогічних наук, професор; **С. Миронова**, доктор педагогічних наук, професор; **О. Позднякова**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Т. Скрипник**, доктор педагогічних наук, професор; **Д. Супрун**, доктор педагогічних наук, доцент; **С. Федоренко**, доктор педагогічних наук, професор (науковий редактор); **М. Чарніцька**, кандидат педагогічних наук, професор.

Друкується за ухвалою Вченої ради

*Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 13 від 30.10.2025 року)*

А-43 Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: Вип. 26 / за ред. В. Гладуша. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2025. 210 с.

ISSN 2413-2578

ISSN 2706-7173 (online)

ICV 2020 81.40

DOI 10.32626/2413-2578.2025-26

У збірнику наукових праць висвітлюються актуальні питання спеціальної освіти та проблеми інклюзивної форми навчання. У ньому представлено широкий спектр наукових розробок вітчизняних та закордонних дослідників. У наукових працях аналізуються сучасні підходи до організації навчально-виховної, корекційно-розвивальної та реабілітаційної роботи, а також представлені розробки спеціалістів-практиків, які працюють з різними віковими категоріями дітей з особливими освітніми потребами як в різних типах навчально-виховних і освітньо-реабілітаційних установ, так і в умовах інклюзивної форми навчання та сімейного середовища. Окремо висвітлюються проблеми осіб з порушеннями психофізичного розвитку після закінчення освітніх установ і відповідні напрямки роботи з ними.

Збірник наукових праць адресується науковцям, практикам, докторантам та аспірантам, магістрантам і здобувачам вищої освіти спеціальності А 6 Спеціальної освіта, батькам, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, а також всім тим, хто цікавиться питаннями спеціальної освіти та організації інклюзивної форми навчання.

ISSN 2413-2578

ISSN 2706-7173 (online)

ICV 2020 81.40

DOI 10.32626/2413-2578. 2025-26

*Витяг з реєстру суб'єктів у сфері медіа-реєстранив виданий Кам'янець-Подільському національному університету імені Івана Огієнка м.Кам'янець-Подільський, Хмельницької області, код ЄДРПОУ 02125616
ідентифікатор медіа R30-02175*

УДК 376-056.2/.3(082)я431
© Автори статей, 2025

ISSN 2413-2578 (print)

ISSN 2706-7173 (online)

ЗМІСТ

БУГЕРА Юлія Вплив соціальних факторів на формування когнітивних функцій у дітей з розладами аутистичного спектра	5
ВЕРЖИХОВСЬКА Олена, БУНЬОВСЬКА Анна Особливості формування мовленнєвої компетентності у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення IV рівня	20
ГАВРИЛОВА Наталія, КОНСТАНТИНІВ Оксана Логопедичні терміни, які використовуються в Україні та їх узгодження з міжнародними стандартами	37
ГАЛЕЦЬКА Юлія, УТЬОСОВА Олена Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів із системними порушеннями мовлення	55
ЛЕВИЦЬКИЙ Вадим, ГАВРИЛОВ Олексій Методичні аспекти співпраці педагога з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі	65
ЛІСОВА Людмила, ОПАЛЮК Олег Особливості формування та розвитку лексичних умінь у молодших школярів з II-III рівнем загального недорозвинення мовлення на логопедичних заняттях	83
НЕВМЕРЖИЦЬКА Ольга Аналіз інструментів діагностики заїкання у сучасних дослідженнях	107
МАРТИНЧУК Олена, ВАСИЛЬЄВА Галина, МАРТИНЧУК Марія Особливості застосування «методики гарного старту» (metoda dobrego startu) як засобу розвитку полісенсорного сприймання дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами	123
САМОЙЛЕНКО Інна Модель діагностичної методики стану сформованості міркувань у зв'язному мовленні дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення	141
СЕМЕНЕЦЬ Андрій Готовність учасників освітнього процесу до діяльності в інклюзивному середовищі в закладах вищої освіти	162
ЯРЕМЧУК Ірина, МАРТИНЕНКО Ірина Особливості діагностики порушень письма в учнів початкової школи з диспраксією	176

УДК 376.015.31-053.4:159.931/.936

DOI 10.32626/2413-2578.2025-26.123-141

МАРТИНЧУК Олена

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна,
ORCID ID: 0000-0001-6119-9306

ВАСИЛЬЄВА Галина

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна,
ORCID ID: 0009-0005-4776-7035

МАРТИНЧУК Марія

здобувачка освітньої програми «Логопедія»
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна,
ORCID ID: 0009-0009-2691-1164

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ «МЕТОДИКИ ГАРНОГО СТАРТУ» (METODA DOBREGO STARTU) ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ПОЛІСЕНСОРНОГО СПРИЙМАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. У статті розглянуто особливості застосування «Методики гарного старту» (Metoda Dobrego Startu) як ефективного засобу розвитку полісенсорного сприймання у дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Проаналізовано сутність поняття «полісенсорне сприймання», передусім, ґрунтуючись на дослідженнях К.В. Луцько, присвячених вивченню сенсорних чинників інтелектуального та когнітивного розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Проаналізовано сутність поняття «полісенсорне сприймання», насамперед на основі наукових підходів К.В. Луцько, згідно з якими

поєднання зорових, слухових і рухових стимулів активізує пізнавальні процеси, сприяє розвитку мовлення, уваги та мислення у дітей з особливими освітніми потребами. Розкрито теоретичні засади методики гарного старту, яка є широко поширеною у польському освітньому просторі і має значний потенціал для розвитку полісенсорного сприймання дітей дошкільного віку. Акцентовано увагу на її структурних компонентах і проаналізовано можливості адаптації методики до умов сучасної української дошкільної освіти. Висвітлено результати емпіричного дослідження, яке виявило особливості застосування полісенсорних підходів у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Установлено недостатній рівень поінформованості педагогів щодо методики «Гарного старту» та фрагментарний характер її використання в освітньому процесі. Аргументовано доцільність впровадження цілісного підходу до застосування методики для формування слухозорово-рухової координації, розвитку мовлення, уваги та когнітивних процесів. Перспективами подальших досліджень визначено розробку комплексу занять із розвитку полісенсорного сприймання на основі методики гарного старту для українських закладів дошкільної освіти, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: полісенсорне сприймання, методика гарного старту, *metoda dobrego startu*, старший дошкільний вік, особливі освітні потреби.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Розвиток полісенсорного сприймання у дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами (далі – ООП) є важливою складовою корекційно-розвивальної роботи, яка суттєво впливає на ефективність навчання, формування мовлення та пізнавальних процесів загалом. Полісенсорне сприймання передбачає здатність дитини сприймати й інтегрувати інформацію, що надходить через різні сенсорні канали — зоровий, слуховий, тактильний, кінестетичний, вестибулярний тощо. У дошкільному віці ці сенсорні системи активно взаємодіють, створюючи передумови для розвитку вищих психічних функцій — мовлення, мислення, пам'яті, уваги. У дітей з ООП сенсорна інтеграція часто порушена через нерівномірне функціонування аналізаторів, що ускладнює засвоєння інформації та гальмує когнітивний та мовленнєвий розвиток. Це

зумовлює потребу у впровадженні методик, що забезпечують комплексну полісенсорну стимуляцію в навчальному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку полісенсорного сприймання дітей з порушеннями психофізичного розвитку досліджувалися як в українській, так і в зарубіжній науково-педагогічній літературі. Серед українських науковців до вивчення сенсорного розвитку долучалися К. Луцько, О. Мартинчук, О. Дубовик [1], Т. Скрипник [2] та ін., які наголошують на необхідності сенсорної підтримки у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з ООП. Зарубіжні дослідження (М. Bogdanowicz [3-5] та ін.) доводять ефективність застосування полісенсорного підходу у формуванні когнітивних і мовленнєвих навичок. Особливу увагу в цьому контексті привертає *Metoda Dobrego Startu* (Методика гарного старту), яка базується на одночасній стимуляції зорового, слухового й рухового аналізаторів і застосовується в освітній практиці Польщі. Методика демонструє позитивний вплив на розвиток мовлення, пізнавальної сфери та моторики у дітей дошкільного віку.

Попри наявність досліджень, присвячених сенсорному розвитку та інклюзивному навчанню, в українському освітньому просторі *Методика гарного старту* залишається маловивченою в цілісному вигляді. Її елементи частково використовуються в корекційно-розвивальній роботі, однак системний підхід до впровадження методики як засобу розвитку полісенсорного сприймання у дітей з ООП в умовах спеціальної та інклюзивної освіти досі не розкритий. Недостатньо представлені також практичні рекомендації для педагогів щодо адаптації та застосування цієї методики в українських умовах.

Мета дослідження: визначити особливості застосування методики гарного старту як засобу розвитку полісенсорного сприймання у дітей старшого дошкільного віку з ООП.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Полісенсорне (полімодальне) сприймання розглядається сучасними науковцями як один із провідних чинників сенсорного, пізнавального та мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з ООП [6]. Згідно з даними досліджень К. Луцько, О. Мартинчук та О. Дубовик [1], в основі такого підходу лежить ідея ефективного використання збережених сенсорних систем дитини (тактильної, кінестетичної, зорової) як компенсаторного ресурсу. Саме поєднання

цих каналів — зокрема у вигляді слухо-зоро-рухового сприймання — сприяє розвитку аналітичного мислення, мовлення, інтелектуальної діяльності, формуванню зорової уваги та когнітивного інтересу. У процесі дослідження доведено, що активне включення різних сенсорних каналів значно покращує здатність дитини з ООП до деталізації, фіксування уваги на об'єкті, мовленнєвого означення його частин. Це, у свою чергу, активізує пізнавальну діяльність, сприяє виникненню аналітичної поведінки та формуванню «чомушки» — етапу запитальної активності, який часто є зниженим або відсутнім у таких дітей [1]. Таким чином, полісенсорне сприймання виступає не лише як інструмент компенсації, а й як основа для цілісного психолого-педагогічного розвитку дитини з ООП [7-8].

У дослідженнях К. Луцько, В. Махлун, Д. Ступак [6] підкреслюється, що пізнавальна діяльність дитини з особливими освітніми потребами є полімодальною за своєю природою. Активне поєднання зорового, слухового та тактильно-рухового аналізаторів активізує пізнавальну сферу, сприяє засвоєнню та збагаченню словникового запасу, розвитку мовлення й мислення. Сенсорний та інтелектуальний розвиток дитини у процесі оволодіння мовленням забезпечує не лише ефективну когнітивну діяльність, але й гармонізацію стосунків у соціумі. Особливе значення в цьому контексті має інтеграція педагогічних технологій, орієнтованих на використання компенсаторних ресурсів дитини — сенсорних каналів, що залишаються функціонально збереженими. Такий підхід підвищує ефективність корекційно-розвивального впливу, сприяючи інтелектуальному зростанню та соціалізації дітей з ООП [1, 6, 7].

У дослідженнях К. Луцько також акцентується увага на необхідності індивідуалізації підходів до розвитку сенсорної сфери дітей з ООП [9]. Автор підкреслює, що сенсорні системи, які залишаються відносно збереженими, можуть виступати не лише компенсаторним ресурсом, а й базою для формування пізнавальної активності, інтелектуального розвитку та соціальної адаптації. Важливою умовою ефективної корекційно-розвивальної роботи вважається інтеграція сенсомоторного та мовленнєвого компонентів у спеціально організованому освітньому середовищі. Таке середовище має передбачати постійне полісенсорне стимулювання — через залучення візуальних, слухових, дотикових і просторово структурованих стимулів, що підтримують інтерес, розвивають когнітивну сферу й сприяють цілісному психофізичному становленню

дитини з особливими потребами [9].

Сучасні підходи до розвитку полісенсорного сприймання, що застосовуються в українському освітньому просторі, ґрунтуються також і на зарубіжних дослідженнях. Так, у праці П. Брунса та Б. Рьодер полісенсорна інтеграція розглядається як базова когнітивна функція, що формується з раннього віку завдяки міжсенсорній синхронізації — узгодженню інформації, що надходить через різні сенсорні канали у просторі й часі [9]. Окрему увагу сучасна зарубіжна наука приділяє практичному впровадженню полісенсорної інтеграції в освітній процес як засобу підвищення ефективності навчання дітей з різними типами сприймання. Одним з ефективних засобів розвитку полісенсорного сприймання є Методика гарного старту (далі — МГС), розроблена польською психологинею та педагогинею М. Богданович, яка є комплексною системою корекційно-розвивальних занять, спрямованих на всебічну підготовку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку до успішного засвоєння читання і письма [3]. Слід зауважити, що ключовим принципом цієї методики виступає полісенсорне сприймання, тобто одночасне залучення кількох каналів сенсорного впливу: зорового, слухового, мовленнєвого, моторного та дотиково-кінестетичного. Саме цей багатоканальний підхід забезпечує високий рівень ефективності освітнього процесу та сприяє формуванню цілісного, інтегрованого сприймання навчального матеріалу дитиною [3].

МГС виникла в середині ХХ століття як відповідь на потребу ефективних педагогічних засобів для дітей із труднощами в навчанні. Її витоки пов'язані з французькою методикою «Le Bon Départ» («Добрий початок»), розробленою в 1960-х роках голландською фізіотерапевткою Теєю Бунге ван дер Ворт. Цей підхід поєднував музичні ритми, спів та одночасне малювання простих геометричних фігур, що сприяло розвитку полісенсорного сприймання й покращенню координації рухів, мовлення та психомоторики у дітей з неврологічними порушеннями [3].

Наприкінці 1960-х років активізувався інтерес до МГС у Польщі— завдяки професору Ганні Яклевич, котра ознайомилася з «Le Bon Départ» у паризькій клініці нейропсихіатрії, і клінічному психологу Марті Богданович у Гданську [11]. Перші експериментальні заняття в психолого-педагогічній консультації проводилися М. Богданович наприкінці 1960-х — на початку 1970-х р. і продовжились до 1980-х років, коли методика швидко здобула популярність серед педагогів і психологів завдяки концентрації на поєднанні рухової активності та музичного супроводу. Цей період став фундаментом для подальшої систематизації:

у 1980–1990-ті М. Богданович впровадила принципи полісенсорної інтеграції, спираючись на напрацювання М. Монтессорі та О. Декролі. Завдяки цьому МГС перетворилася на універсальний педагогічний інструмент для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку [3].

Перший структурний посібник «*Piosenki do rysowania*» («Пісеньки для малювання») побачив світ у 1996 році. Створений М. Богданович у співавторстві з М. Баранською й Е. Якацькою, він уперше запропонував чіткі сценарії занять із ритмічними пісеньками, руховими вправами й графічними завданнями, що полегшило впровадження МГС у практику педагогів [4].

З початку 2000-х методика отримала спеціалізовані варіанти для дітей із особливими освітніми потребами (зокрема з ризиком дислексії, затримками мовленнєвого й моторного розвитку) [4].

На сьогодні *Metoda Dobrego Startu* широко використовується у Польщі у роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби, особливо в старшому дошкільному віці. Слід зауважити, що така група дітей потребує спеціального, адаптивного підходу, оскільки вони часто стикаються з труднощами в розвитку базових психічних функцій: моторики, мовлення, сприймання інформації та її обробки [4]. Ця методика, завдяки своїй гнучкості й універсальності, була адаптована до різних категорій дітей, що потребують спеціальних підходів у навчанні. Варто зауважити, що за час існування методики Марта Богданович та її послідовники розробили низку варіантів та модифікацій, кожна з яких має свої особливості та призначення. Всі ці варіанти об'єднує головний принцип полісенсорного сприймання, проте вони різняться рівнем складності, специфікою завдань та віковою спрямованістю [4].

Сьогодні існують три основні варіанти МГС, що логічно вибудовують траєкторію розвитку: «Легкі візерунки й пісеньки/вірші» (2–5 р.), «Візерунки, подібні до літер» (5–6 р.) та «Літери й пісеньки/вірші» (6–10 р.). Для старших дошкільників з ООП особливо придатними є другий і третій варіанти, які готують руку до письма та формують фонематичну обізнаність, водночас залишаючись ігровими й пластичними до індивідуальних можливостей.

Полісенсорний ефект МГС досягається за кількома механізмами. По-перше, ритмічна синхронізація співу й руху активізує слухо-рухову координацію; по-друге, поступове «стиснення» амплітуди рухів — від крупних жестів до тонкої роботи пальців — тренує зорово-моторну інтеграцію; по-третє, використання рельєфних контурів, піску чи тканин додає тактильні й пропріоцептивні подразники; по-четверте,

мовленнєвий аналіз текстів розвиває фонологічну чутливість, критичну для запобігання труднощам читання [4].

Один із найбільш відомих варіантів МГС — це модифікація під назвою «Від віршика до літери» («Od wierszyka do literki»). Даний варіант призначений для дітей старшого дошкільного віку, які готуються до вступу в школу. Основний акцент робиться на розвиток графомоторних навичок, що поєднуються з мовленнєво-ритмічними вправами. Діти не лише малюють контури літер, а й паралельно промовляють спеціальні ритмічні вірші чи пісеньки, що відповідають графічному зображенню. Це сприяє формуванню чіткого зорово-моторного образу літери, закріплюючи зв'язки між мовленнєвим, слуховим та моторним сприйняттям [4].

Ще одна поширена модифікація має назву «Легкі візерунки і пісеньки або віршики» («Łatwe wzory, piosenki lub wierszyki»). Ця версія була спеціально створена для роботи з дітьми молодшого дошкільного віку або дітьми з серйозними труднощами у мовленнєвому чи моторному розвитку. Завдання в цій модифікації мають спрощений характер: використовуються базові геометричні фігури та лінії, які діти повторюють пальцем або крейдою на дошці, супроводжуючи ці рухи легкими ритмічними пісеньками чи віршами. Цей варіант максимально підходить для дітей, які потребують поступового й обережного введення в освітній процес, а також дає змогу створити позитивну емоційну атмосферу на заняттях [5].

Важливо також згадати про варіант методики під назвою «Літери і математичні знаки» («Litery i znaki matematyczne»), що використовується в роботі з дітьми старшого дошкільного віку та першокласниками. Тут акцент переноситься не лише на опанування алфавіту, а й на підготовку до вивчення математики. Діти виконують вправи, які включають графічне зображення літер і цифр, знаків математичних дій, а також прості математичні поняття, такі як «більше», «менше», «дорівнює». У цій модифікації полісенсорний підхід реалізується через одночасне використання зорових, слухових і моторних каналів сприймання, що дає можливість дітям ефективно засвоювати базові математичні та мовленнєві поняття [5].

Крім того, методика має варіант для роботи в інклюзивних групах, де навчаються діти з типовим розвитком разом із дітьми, які мають особливі освітні потреби. У такому варіанті заняття мають двояку структуру: основні завдання даються всій групі, а додаткові — адаптовані до потреб дітей з особливостями розвитку. Наприклад, усі

діти виконують загальні полісенсорні вправи на розвиток моторики, слухового та зорового сприймання, проте педагог дає окремі додаткові інструкції для дітей, які потребують особливої підтримки. Це дозволяє забезпечити рівноправну участь усіх дітей у занятті та успішно вирішувати завдання інклюзивної освіти [10].

Отже, *Metoda Dobrego Startu*, незважаючи на її різні модифікації, є потужним засобом розвитку полісенсорного сприймання у дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Зважаючи на її ефективність, виникла необхідність дослідити рівень обізнаності педагогів щодо використання цієї методики, а також інших засобів розвитку полісенсорного сприймання у роботі з дітьми з ООП. З цією метою нами було проведено емпіричне дослідження, в якому було визначено такі критерії: знання про методи розвитку полісенсорного сприймання у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими освітніми труднощами; особливості застосування цих методів на практиці; зацікавленість педагогів у вивченні методики «Гарного старту».

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення завдань дослідження було створено онлайн-анкету, яка містила як закриті, так і відкриті запитання. Структура анкети дала змогу отримати як кількісні, так і якісні показники щодо педагогічної практики та суб'єктивної оцінки труднощів у застосуванні полісенсорного підходу. Вибірка була сформована за методом цільового відбору: до участі запрошувалися фахівці, які мають досвід роботи з дітьми дошкільного віку, зокрема з дітьми з мовленнєвими освітніми труднощами. Збір даних здійснювався в онлайн-форматі за допомогою Google Forms протягом травня 2025 року. Така форма дала змогу забезпечити зручність для респондентів, а також зберегти анонімність та конфіденційність відповідей. Анкета складалася з 14 запитань. Її структура охоплювала такі тематичні блоки:

Блок I. Полісенсорне сприймання, що охоплював запитання про обізнаність з терміном, напрямками та методами полісенсорного сприймання, а також особливостями їх застосування у професійній діяльності та чинниками, що ускладнюють впровадження полісенсорного підходу.

Блок II. Методика гарного старту, що містив запитання про обізнаність педагогів з польською методикою *Metoda Dobrego Startu*, а

також вивчення їхнього ставлення щодо доцільності її застосування як засобу розвитку полісенсорного сприймання.

Блок III. Соціально-професійна характеристика респондентів, що містив запитання про стать, посаду, регіон роботи, тип закладу та стаж у сфері освіти.

Особливістю інструментарію було включення запитань відкритого типу, що дало змогу респондентам висловити власні думки, уточнити труднощі, поділитися прикладами з практики. Також було передбачено можливість обрати кілька варіантів відповіді, що підвищило інформативність зібраних даних.

Під час проведення дослідження було дотримано всіх етичних норм. Участь в опитуванні була добровільною, респонденти мали можливість припинити участь у будь-який момент. Дані були знеособлені та використані виключно в наукових цілях без ідентифікації особи або конкретного закладу освіти.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В опитуванні взяли участь 33 педагоги з різних регіонів України. Вибірку склали вихователі, вчителі-логопеди та асистенти вихователів. Середній педагогічний стаж учасників становив 7,4 року, що дає змогу вважати вибірку репрезентативною для базового аналізу практики.

Результати анкетування показали, що лише третина респондентів (24,2%) добре знайомі з поняттям «полісенсорне сприймання», мають теоретичну базу та елементарний досвід застосування таких підходів у роботі. Більшість — 66,7% опитаних — лише чули про цей термін, але не заглиблювалися у його суть. Ще 9,1% педагогів взагалі не знайомі з цим поняттям, що свідчить про фрагментарну поінформованість про полісенсорне сприймання у професійному середовищі (див. рис. 2.1). На запитання щодо того, які напрями роботи з розвитку сприймання дітей дошкільного віку з мовленнєвими освітніми труднощами найчастіше застосовують педагоги у своїй професійній діяльності, найбільше респондентів (72,7%) вказали на розвиток слухо-зорового сприймання як основний напрям роботи. По 54,5% опитаних відзначили також розвиток зорово-тактильного та тактильно-зорово-рухового сприймання, розвиток зорового сприймання був згаданий у 42,4% відповідей, а слухового — у 39,4%. Натомість розвиток лише тактильного сприймання виявився найменш поширеним — його згадали лише 3% педагогів. Ці результати свідчать про те, що в практиці роботи з дітьми з ООП пріоритет

надається мультисенсорному підходу, що поєднує кілька видів сприймання одночасно, переважно зорового і слухового.

Серед напрямів сенсорного розвитку педагоги вважають найбільш ефективними для формування пізнавального інтересу, інтелектуальної та мовленнєвої діяльності дітей з ООП розвиток тактильно-зорово-рухового сприймання — його відзначили 81,8% респондентів. Це свідчить про високий рівень довіри педагогів до комплексного впливу одразу кількох каналів сприймання. По 54,5% опитаних вказали на ефективність слухо-зорового та зорово-тактильного сприймання. Значно рідше фігурували окремі напрями зорового та слухового сприймання — по 30,3% відповідей. Отримані результати підтверджують перевагу інтегрованих підходів у стимулюванні пізнавальної активності та мовленнєвого розвитку дітей із ООП.

Результати анкетування (див. рис. 1) виявили достатньо високий рівень обізнаності з різними методами полісенсорного розвитку дітей з ООП. Абсолютна більшість респондентів (93,9%) вказали на використання ритмічних вправ із руками (плескання, притупування, танці). По 72,7% обрали логоритмічні вправи та ігри з піском, водою, тістом, що свідчить про орієнтацію на тілесно-рухову та сенсорну стимуляцію. Також поширеними виявилися: методика Монтесорі (66,7%), графічні вправи з тактильними елементами (57,6%), тактильне та зорове лото (54,5%), а також сенсорні доріжки й панелі (66,7%). Загалом отримані дані свідчать про достатній рівень поінформованості педагогів щодо ефективних підходів до формування полісенсорних зв'язків.

Які методи чи підходи до розвитку полісенсорного сприймання дітей з ООП Ви знаєте? (Ви можете обрати декілька варіантів)

33 відповіді

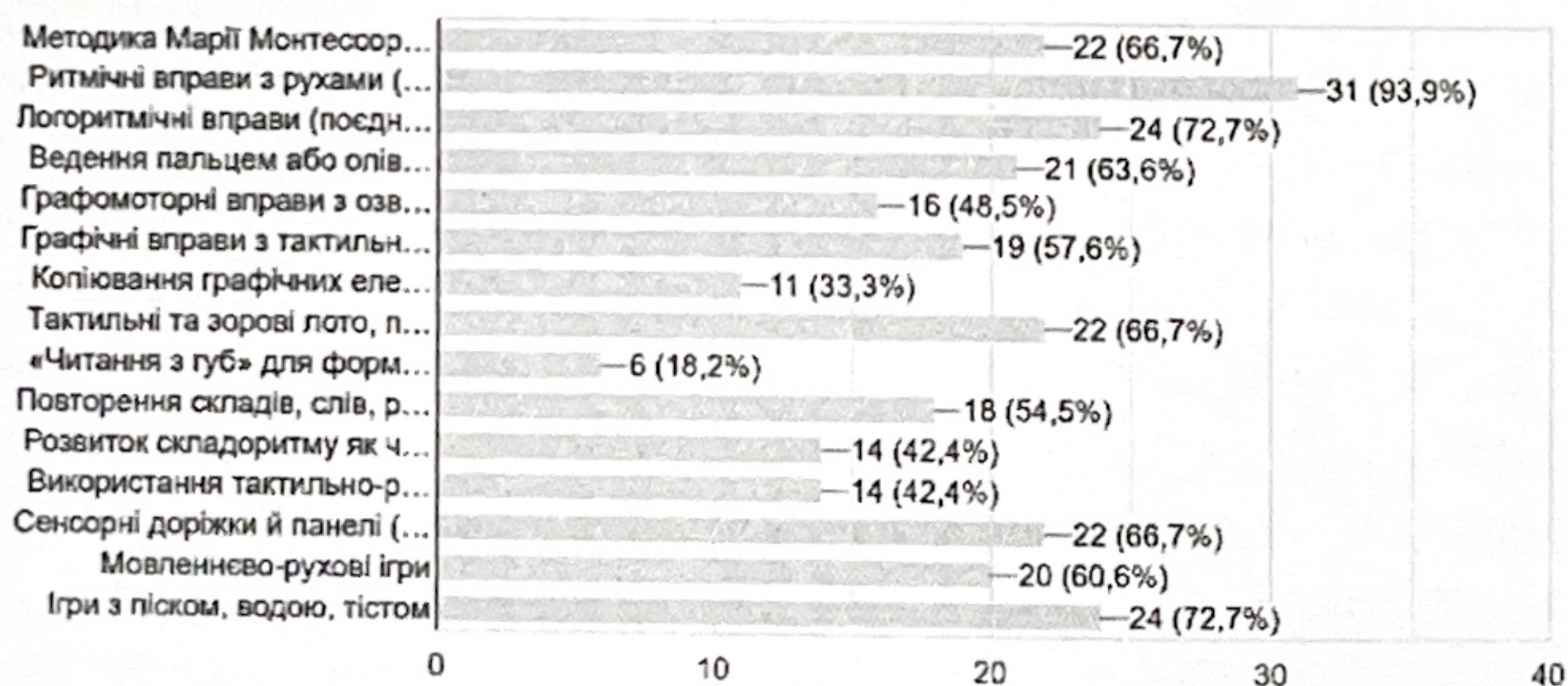

Рис. 1. Результати опитування щодо обізнаності педагогів про методи розвитку полісенсорного сприймання

Серед методів, які фактично впроваджуються у практичну діяльність з дітьми (див. рис. 2), домінують ритмічні вправи з руками (60,6%) та логоритмічні вправи (57,6%). Серед інших поширених підходів: графічні вправи з тактильними елементами (51,5%), ведення пальцем по символу (48,5%), сенсорні доріжки та панелі (45,5%), мовленнєво-рухові ігри (45,5%). Натомість методи «читання з губ», повторення складових ритмів застосовуються рідше — лише 9,1% та 15,2% відповідно. Це свідчить про наявність переваги у виборі методів, які є достатньо описаними у методичній літературі та широко вживаними у практиці закладів дошкільної освіти.

Які методи чи підходи до розвитку полісенсорного сприймання Ви найчастіше використовуєте у роботі з дітьми з ...ощами? (Ви можете обрати декілька варіантів)
33 відповіді

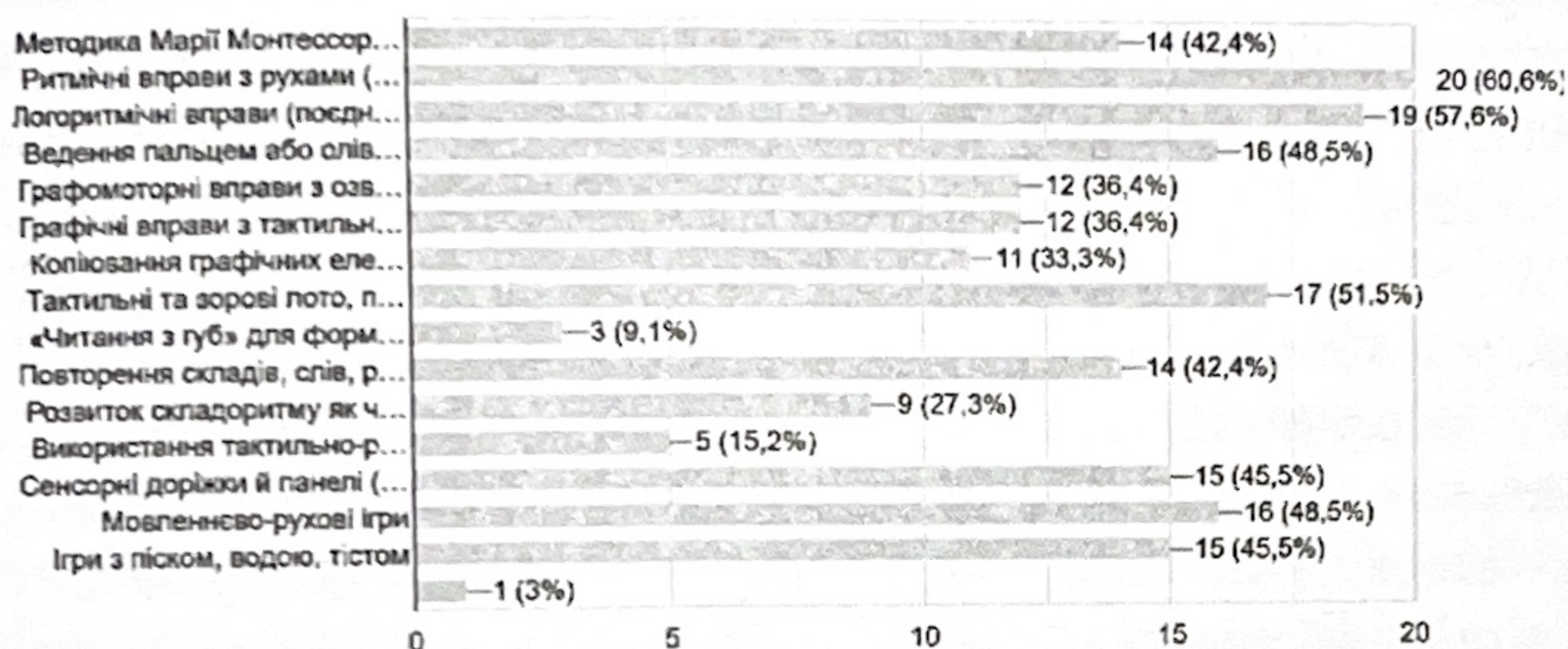

Рис. 2. Результати опитування щодо методів розвитку полісенсорного сприймання, які найчастіше використовуються педагогами

Щодо частоти використання полісенсорних методів, більша частина респондентів застосовують такі методи регулярно (51,5%), тобто кілька разів на тиждень; 9,1% — використовують на кожному занятті; 33,3% — лише час від часу, а ще 6,1% — рідко використовують полісенсорний підхід (див. рис. 2.6). Ці дані вказують на те, що навіть за наявності загального уявлення про методи, практичне їх застосування залишається обмеженим.

У відповідях на питання про чинники, які заважають впровадженню полісенсорного підходу, понад 70% педагогів вказали на брак матеріалів та обладнання, що необхідне для забезпечення багатоканальної стимуляції. Другою за поширеністю перешкодою (54,5%) став недостатній рівень методичної підготовки, 21,2 % зазначили нестачу часу, що не дає змоги реалізовувати заняття, що

потребують достатньо великої підготовки до їх проведення. Також деякі респонденти (30%) згадали про низький рівень підтримки з боку адміністрації або колективу, що впливає на ентузіазм до змін

Аналіз відповідей на відкрите запитання щодо труднощів у реалізації полісенсорного підходу вказує на комплекс системних та індивідуальних бар'єрів. Найчастіше педагоги відзначають *брак дидактичних матеріалів та обладнання*, зокрема спеціально адаптованих для дітей з ООП. Повторюваною є також проблема *недостатньої методичної підготовки*: працівники закладів дошкільної освіти не мають достатнього доступу до спеціалізованих програм, структурованих інструкцій чи прикладів успішного впровадження полісенсорних методик.

Окрему групу труднощів складають *індивідуальні особливості дітей* — зокрема слабка мотивація, гіперчутливість, швидка втомлюваність, труднощі з концентрацією уваги або з розумінням інструкцій. Педагоги звертають увагу на *відсутність асистентів* у групах, логопедів у закладах освіти, що значно ускладнює роботу в умовах великої кількості дітей з різними освітніми потребами. Крім цього, респонденти згадували відсутність підтримки з боку адміністрації, відволікання дітей, труднощі у поясненні завдань, а також необхідність самотійно готувати матеріали у зв'язку з недостатнім забезпеченням з боку закладів освіти. Загалом можна зробити висновок, що для ефективного впровадження полісенсорного підходу педагогам необхідна комплексна підтримка — як методична, так і ресурсна.

Результати аналізу відповідей на запитання анкети (блок II), що стосувалися обізнаності педагогів з методикою «Гарного старту» (МГС), засвідчили низький рівень поінформованості. Лише 9,1% опитаних зазначили, що добре знайомі з цією методикою. Більшість респондентів (54,5%) відповіли, що чули її назву, але не знайомі з деталями, що вказує на *поверхове уявлення* про зміст та можливості застосування МГС у професійній діяльності. Ще 36,4% педагогів *взагалі не чули* про цю методику, що свідчить про недостатнє поширення інформації про МГС у сучасному освітньому середовищі.

Результати опитування щодо доцільності оволодіння «Методикою гарного старту» та її структурою для розвитку полісенсорного сприймання демонструють позитивне сприйняття педагогами ефективності цієї методики. Так, більшість респондентів (54,5%)

оцінили її доцільність на найвищому рівні — 5 балів із 5 можливих, що свідчить про високу зацікавленість у впровадженні даного підходу у власну педагогічну практику. Ще 27,3% опитаних оцінили доцільність на 4 бали, а 18,2% — на 3 бали. Водночас жоден з респондентів не оцінив методику нижче 3 балів, що підтверджує загальне позитивне ставлення до використання МГС у роботі з дітьми, зокрема для розвитку їхніх полісенсорних навичок. Таким чином, можна зробити висновок, що педагогічна спільнота визнає методику актуальною для сучасної освітньої практики.

Ефективність МГС значною мірою залежить від чіткої та продуманої структури занять. Слід зауважити, що кожне заняття за цією методикою має спеціально розроблену, послідовну та логічно обґрунтовану будову, що дає можливість максимально реалізувати принцип полісенсорного сприймання. Завдяки цьому забезпечується цілісний розвиток дитини, адже заняття поетапно активізують та інтегрують різні канали сприймання: зоровий, слуховий, мовленнєвий, моторний та дотиково-кінестетичний. Наприклад, на занятті за методикою гарного старту дитина: чує пісеньку (слух), бачить символ або літеру (зір), веде пальчиком по формі на аркуші (дотик і моторика), промовляє вголос або співає (мовлення), виконує рух під музику (кінестетичне відчуття). Це активізує полісенсорне сприймання, завдяки чому навчання стає глибшим і ефективнішим. Полісенсорний підхід важливий, оскільки сприяє розвитку мовлення, пам'яті, уваги, допомагає дітям з особливими освітніми потребами, є ефективним у профілактиці дислексії, а також підходить для застосування в умовах спеціального та інклюзивного навчання.

Структура занять за методикою гарного старту передбачає три ключові етапи: вступний, основний та заключний. Кожен етап є важливим та взаємопов'язаним, забезпечуючи поступовий перехід від орієнтаційних вправ до активної інтегрованої роботи через залучення кількох сенсорних каналів.

Перший, вступний етап заняття має на меті створення позитивного емоційного налаштування дітей, орієнтацію у просторі та активізацію уваги. Педагог використовує прості ритмічні рухи, які супроводжуються мовленнєвим матеріалом (пісеньки, віршики), що допомагає дітям синхронізувати рухову активність з ритмом і мовленням. Прикладом таких вправ можуть бути плескання у долоні або крокування під веселу мелодію, що сприяє налаштуванню дітей на роботу, стимулюючи при цьому їхню увагу та тілесну схему.

Основний етап заняття включає три послідовні сегменти, що охоплюють: рухові, слухо-рухові та слухо-зоро-рухові вправи.

Рухові вправи мають за мету розвиток кінестетичного сприймання, моторної координації та зорово-рухової інтеграції. Вправи на рухову і тілесну координацію, такі як імітація рухів тварин, стрибки та балансування, супроводжуються мовленнєвим матеріалом, синхронізуючи рухи і мовлення.

Слухо-рухові вправи є важливим компонентом методики, орієнтованим на розвиток слухового сприймання, зокрема фонематичного слуху, ритму, уваги та пам'яті. Під час цього сегменту діти слухають спеціально підібрані ритмічні пісні або вірші, відтворюючи їх за допомогою рухів. Вправи можуть включати плескання у долоні, тупання ногами чи рухи пальцями відповідно до почутого ритму. Це сприяє чіткішому розрізненню звуків, поліпшенню слухової уваги і пам'яті, а також забезпечує профілактику дислексії, формуючи у дітей міцний фонематичний базис.

Слухо-зоро-рухові вправи орієнтовані на розвиток зорового сприймання, просторової орієнтації, дрібної моторики та графомоторних навичок. На цьому етапі діти спостерігають за графічними зразками (геометричні форми, лінії, літери), а потім відтворюють їх через вправи: малювання пальцем у піску, на текстурованих поверхнях, обведення у повітрі чи малювання на папері. Ритмічний супровід, використаний на слухо-ритмічному етапі, створює взаємозв'язок між зоровими, слуховими і моторними каналами.

Завершальний етап заняття передбачає рефлексію, релаксацію та закріплення знань і навичок, сприяючи стабілізації емоційного стану дітей.

5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене дослідження підтвердило, що у більшості закладів дошкільної освіти педагоги використовують окремі вправи, які відповідають основним компонентам методики «Гарного старту». Водночас такі елементи застосовуються переважно фрагментарно, без системного підходу, цілісної структури та послідовності. Відсутність узгодженого використання слухо-моторних, слухо-зорових і рухових вправ у єдиній логічній системі знижує ефективність впливу на полісенсорний розвиток дітей старшого дошкільного віку з особливими

освітніми потребами. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває впровадження повноцінної методики, яка забезпечує комплексний розвиток дитини на основі інтеграції різних сенсорних каналів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у створенні й апробації авторського комплексу занять із розвитку полісенсорного сприймання на основі методики «Гарного старту» з урахуванням потреб дітей з ООП, зокрема з мовленнєвими освітніми труднощами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Луцько К.В., Мартинчук, О.В., К.В., Дубовик, О.М. (2019). Розвиток сенсорного компонента інтелектуальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами. *Теорія і практика сучасної психології*, 1(5), 174–180. http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/5_2019/part_1/32.pdf.

[2] Скрипник, Т.В., Лопатинська, Н.А., Кострицька Т.Д., Василевська А. (2022). Становлення комунікативно-мовленнєвої сфери у дітей дошкільного віку з аутизмом з опорою на методи «Сенсорна інтеграція Айрес» та «Сенсорна дієта». *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, 13, 152-160. http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/13_2022/19.pdf.

[3] Bogdanowicz, M., Barańska, M., Jakacka, E. (1998). *Od piosenki do literki, czyli Metoda Dobrego Startu: dla uczniów klas „0” i „I” i uczniów mających trudności w nauce czytania i pisanie. Część 1*. Gdańsk: Wydawnictwo „Fokus”.

[4] Bogdanowicz, M., Link-Dratkowska, E. (2020). *Dobry start według profesor Marty Bogdanowicz: Vademecum dla nauczycieli*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

[5] Bogdanowicz, M. (2011). Metoda Dobrego Startu: Łatwe wzory i piosenki lub wierszyki. *Bliżej Przedszkola*, 4 (115), 45–47.

[6] Луцько, К.В., Махлун, В.О., Ступак, Д. Д. (2019). Активізація полімодального сприймання у дітей з особливими потребами та її зв'язок з їх інтелектуальним розвитком. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (Львів, 2019), 51–54. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26831/1/K_Lutsko_V_Makhlun_D_Stupak_APSDOPZIR_KSPKIO.pdf.

[7] Луцько, К.В., Мартинчук, О.В. (2019). Сенсорні чинники когнітивного розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities: Conference proceedings of the II International scientific conference (Kaunas, Lithuania, February 22nd, 2019), 253–258. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27076/1/K_Lutsko_O_Martynchuk_S_CHKRDOOP_KSPKIO.pdf.

[8] Lutsko, K.V. (2018). Sensory development of a child with special needs: resources and perspectives. *Social inclusion in special education. Student – teacher – environment*. Siedlce. 75-86. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25280/1/Lutsko_K_SDOACWSNRAP_KSPKIO.pdf.

[9] Bruns, P., Röder, B. (2023). Development and experience-dependence of multisensory spatial processing. *Trends in Cognitive Sciences*, 27(10), 961–971. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2023.04.012>.

[10] Uhryn, B. (2018). Rehabilitacja psychomotoryczna dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi Metodą Dobrego Startu w ujęciu inkluzyjnym. *Документ внутрішнього користування*. Ельблонг.

MARTYNCHUK Olena,

Dr.Sc., professor,

Head of the Department of special and inclusive education

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,

Kyiv, Ukraine

ORCID ID: 0000-0001-6119-9306

o.martynchuk@kubg.edu.ua

VASYLIEVA Halyna,

Ph.D., Associate Professor

of the Department of special and inclusive education

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,

Kyiv, Ukraine

ORCID ID: 0009-0005-4776-7035

MARTYNCHUK Mariia,

Bachelor's Degree student in Speech Therapy,

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,

Kyiv, Ukraine

ORCID ID: 0009-0009-2691-1164

FEATURES OF THE APPLICATION OF THE “GOOD START METHOD” (METODA DOBREGO STARTU) AS A MEANS OF DEVELOPING POLYSENSORY PERCEPTION IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Annotation. The article discusses the features of applying the ‘Good Start Method’ (Metoda Dobrego Startu) as an effective means of developing multisensory perception in older preschool children with special educational needs. The essence of the concept of ‘multisensory perception’ is analysed, primarily based on the research of K.V. Lutsko, devoted to the study of sensory factors in the intellectual and cognitive development of children with special educational needs.

The essence of the concept of ‘multisensory perception’ is analysed, primarily based on the scientific approaches of K.V. Lutsko, according to which the combination of visual, auditory and motor stimuli activates cognitive processes and promotes the development of speech, attention and thinking in children with special educational needs. The theoretical foundations of the good start methodology, which is widespread in the Polish educational space and has significant potential for the development of multisensory perception in preschool children, are revealed. Attention is focused on its structural components and the possibilities of adapting the methodology to the conditions of modern Ukrainian preschool education are analysed. The results of an empirical study are presented, which revealed the peculiarities of applying multisensory approaches in corrective and developmental work with children with special educational needs. It was established that teachers are insufficiently informed about the ‘Good Start’ methodology and that its use in the educational process is fragmentary. The expediency of introducing a holistic approach to the application of the methodology for the formation of auditory-visual-motor coordination, speech development, attention and cognitive processes is argued. The prospects for further research include the development of a set of lessons for the development of multisensory perception based on the Good Start methodology for Ukrainian preschool educational institutions working with children with special educational needs.

Keywords: multisensory perception, good start methodology, metoda dobrego startu, senior preschool age, special educational needs.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Lutsko, K.V., Martynchuk, O.V., K.V., Dubovyk, O.M. (2019). Development of the sensory component of intellectual activity in children with special educational needs. *Theory and Practice of Modern Psychology*, 1(5), 174–180. http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/5_2019/part_1/32.pdf (in Ukrainian)
- [2] Skrypnyk, T.V., Lopatynska, N.A., Kostrytska, T.D., Vasilevska, A. (2022). Development of communication and speech skills in preschool children with autism based on the methods of 'Aires Sensory Integration' and 'Sensory Diet'. *Bulletin of Lviv University. Psychological Sciences Series*, 13, 152-160. http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/13_2022/19.pdf (in Ukrainian)
- [3] Bogdanowicz, M., Barańska, M., Jakacka, E. (1998). *From song to letter, or the Good Start Method: for pupils in grades 0 and 1 and pupils with difficulties in reading and writing*. Part 1. Gdańsk: Fokus Publishing House. (in Polish)
- [4] Bogdanowicz, M., Link-Dratkowska, E. (2020). A good start according to Professor Marta Bogdanowicz: A handbook for teachers. Warsaw: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne. (in Polish)
- [5] Bogdanowicz, M. (2011). The Good Start Method: Easy patterns and songs or rhymes. *Closer to Kindergarten*, 4 (115), 45–47. (in Polish)
- [6] Lutsko, K.V., Makhlun, V.O., Stupak, D.D. (2019). Activation of multimodal perception in children with special needs and its connection with their intellectual development. *Key issues of scientific research in the field of pedagogy and psychology in the 21st century: a collection of abstracts of scientific works by participants of the international scientific and practical conference* (Lviv, 2019), 51–54. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26831/1/K_Lutsko_V_Makhlun_D_Stupak_APSDOPZIR_KSPKIO.pdf (in Ukrainian)
- [7] Lutsko, K.V., Martynchuk, O.V. (2019). Sensory factors in the cognitive development of children with special educational needs. *Modernisation of the educational system: world trends and national peculiarities: Conference proceedings of the II International scientific conference* (Kaunas, Lithuania, 22 February 2019), 253–258. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27076/1/K_Lutsko_O_Martynchuk_SCHKRDOOP_KSPKIO.pdf (in Ukrainian)
- [8] Lutcko, K.V. (2018). Sensory development of a child with special needs: resources and perspectives. *Social inclusion in special education*.

Student – teacher – environment. Siedlce. 75-86.
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25280/1/Lutsko_K_SDOACWSNRAP_KSPKIO.pdf (in English)

[9] Bruns, P., Röder, B. (2023). Development and experience-dependence of multisensory spatial processing. *Trends in Cognitive Sciences*, 27(10), 961–971. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2023.04.012> (in English)

[10] Uhryn, B. (2018). *Psychomotor rehabilitation of children with special educational needs using the Good Start Method in an inclusive approach*. Internal document. Elbląg. (in Polish)

Матеріал надійшов до редакції 25. 06.2025 р.

Авторський внесок

Мартинчук І. – 33,4%, Васильєва Г. – 33,3%, Мартинчук М. – 33,3%.

УДК 373.2:81'233]:376-056.264

DOI 10.32626/2413-2578.2025-26.141-161

САМОЙЛЕНКО Інна

аспірантка кафедри логопедії та логопсихології

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0001-8592-4226

МОДЕЛЬ ДІАГНОСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ МІРКУВАНЬ У ЗВ'ЯЗНОМУ МОВЛЕННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Анотація. У статті представлено сучасний дизайн діагностичної методики дослідження рівня сформованості міркувань у зв'язному мовленні в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Актуальність проблеми зумовлена необхідністю якісної діагностики мисленнєво-мовленнєвих умінь, що є основою формування комунікативних навичок та передумов до навчальної діяльності. Під час розробки методики нами враховано вікові та мовленнєві особливості дітей із ЗНМ старшого дошкільного